

Bokanmeldelser

Jarle Eid
Sjøkrigsskolen og Universitetet i Bergen

Svein Tjelta

Arild Lian

Gunnar Neset

Nils Johan Lavik og Nora Sveaass **Politisk psykologi** Pax forlag, 2005. Kr 368. 429 sider. ISBN 82 - 530 - 2755 - 9

Forfatterne har en solid faglig og klinisk bakgrunn for å gi en faglig forankret oversikt over samspillet mellom psykologi og politikk. De gjør et stykke pionerarbeid i norsk sammenheng ved å drøfte hvordan psykologiske prosesser og fenomener opp gjennom historien har påvirket politisk virksomhet.

Gjennom mer enn 400 sider rekker forfatterne å belyse en rekke interessante temaer. I bokens første del introduseres leseren for begrepet «politisk psykologi» som opererer i skjæringen mellom fagfeltene helse (klinisk psykologi og psykiatri), jus (menneskerettigheter) og statsvitenskap (politisk atferd). Forfatterne drøfter hvordan personlighet og gruppetilhørighet er medvirkende når politiske holdninger utvikles og når politiske beslutninger tas. Gjennom en rekke interessante historiske eksempler belyser de også hvilke problemer som oppstår når politiske ledere blir psykisk syke eller utvikler en mentalt avvikende personlighet.

Bokens andre del tar utgangspunkt i prinsippene om menneskerettigheter og enkeltmenneskets behov for beskyttelse mot politiske overgrep. Psykologiske forhold som årsaker til og konsekvensene av politisk vold, som tortur, krig, folkemord og flukt står sentralt.

I del tre går forfatterne nærmere inn på konsekvensene av systematisk vold som politisk strategi. Hva skjer med samfunnet og hva skjer med enkeltmennesket? Forfatterne fremhever betydningen av at helsepersonell tar et normativt standpunkt og forplikter seg overfor prinsippene om menneskerettighetene.

I siste del tar Lavik og Sveaas for seg ulike former for overgangsprosesser fra krig til fred, som har funnet sted de siste ti år. Gjennom å ta utgangspunkt i de psykologiske implikasjonene av rettsoppgjør man har sett i for eksempel Sør Afrika og Rwanda, sitter leseren igjen med et klart inntrykk av at politisk psykologi ikke bare er en akademisk disiplin, men også en praktisk virksomhet som kan bidra til å fremme konfliktløsning, forhandling og forsoning i møte med overlevende etter organisert vold.

I boken definerer forfatterne politisk psykologi som *studiet av interaksjonen mellom psykologiske og politiske fenomener*. Siden dette er den første norske fagbok på sitt område hadde jeg nok her ønsket meg en noe mer inngående begrepsmessig analyse. Hva legger forfatterne egentlig i begrepet «politisk psykologi»? Kan man for eksempel si at dette fagfeltet omhandler andre psykologiske prosesser eller tar i bruk andre forskningsmetoder enn man gjør innenfor nærliggende fagfelt som samfunnspsykologi, kulturpsykologi, helsepsykologi, organisasjonspsykologi, traumepsykologi eller klinisk psykologi? Kjennetegnes feltet politisk psykologi av spesifikke forskningsmetoder eller forskningstradisjoner?

Forfatterne formidler et ektefølt engasjement og bred personlig erfaring gjennom sitt kliniske virke. De har lagt ned et omfattende og fortjenstfullt arbeid i å samle og systematisere litteratur innenfor en rekke ulike områder. Litteraturhenvisninger og fotnoter er godt innarbeidet i teksten, og litteraturlisten er godt dokumentert. Ved nærmere gjennomgang av litteraturlisten savner jeg imidlertid referanser til nyere forskning fra norske kollegaer som i de senere år også har levert viktige faglige bidrag til å belyse psykologiske følger av politiske prosesser, krig, vold og tortur. I en eventuell ny og revidert utgave av boken vil jeg finne det naturlig også å omtale noen flere av de norske arbeidene på feltet.

Forfatterens tilstrebelser på å integrere statsvitenskapelige/historiske, juridiske (folkerettslige) og psykologiske analyser av fenomener som spenner fra psykologiske profiler av historiske personer, til internasjonale kriser, kriger og globale konflikter er en prisverdig og formidabel oppgave. Denne etter mitt syn svært vidtfavnende og brede tilnærming til feltet gjør boken spennende å lese. Hver for seg rommer boken en rekke meget leseverdige kapitler, men den røde tråd gjennom boken blir til tider vanskelig å følge. Hvilke fagpsykologiske fenomener spiller en særlig viktig rolle? Og hvordan kan psykologisk fagkunnskap brukes for å motvirke destruktive politiske prosesser, despotiske ledelse, vold og tortur? Bokens siste del om overgang, oppgjør og forsoning står her frem som meget leseverdig. Analysen av hvilke psykologiske prosesser som har vært viktige i arbeidet med «sannhets- og forsoningskommisjoner» er svært interessant. Her får leseren et levende bilde av hvordan psykologiske fenomener og prosesser kan inngå som elementer i en nasjonal forsoningsprosess med sikte på å forhindre fremtidige overgrep og urett. Denne delen av boken peker fremover og kan gi grunnlag for å videreutvikle fagpsykologisk kunnskap innenfor politisk psykologi som kan ha stor praktisk betydning i fremtidige konflikter.

Harold Behr og Liesel Hearst **Group-Analytic Psychotherapy A Meeting of Minds** Whurr Publishers, London and Philadelphia, 2005. £ 19.99, 293 sider. ISBN 1 - 86156 - 475 - 9

Dette er en lærebok i gruppeanalytisk psykoterapi, også kalt gruppeanalyse. To erfarne terapeuter fremstiller sine praktiske kunnskaper på en mesterlig pedagogisk måte. De har begge vært sentrale aktører i oppbyggingen av gruppeanalyseutdanning i Europa, Sør Afrika og – spesielt for vår sammenheng – Norge. Harold Behr har vært en sentral støttespiller i oppbyggingen av Institutt for gruppeanalyse og er instituttets første æresmedlem.

Boken er grundig og utfyllende, samtidig med at den er oversiktlig, velskrevet og underholdende. Den vil være godt tilgjengelig også for kolleger uten gruppeanalytisk utdanning. Temaene underbygges av korte kliniske vignetter, og Harold Behr, som er en dyktig karikaturtegner, har krydret hvert kapittel med en morsom tegning.

Flere kapitler er utformet som en dialog mellom de to forfatterne. Diskusjoner av ulike fremgangsmåter gjør fremstillingen levende og interessant. Samtidig opplever vi forskjeller i stil mellom en kvinnelig og en mannlig terapeut, den ene samfunnsviter av grunnutdanning, og den andre psykiater.

Boken starter med å føre leseren inn i bakgrunnen for gruppeanalysens utvikling. Den bygger på teorier som psykoanalyse, gestaltpsykologi, teori fra Frankfurterskolen, Norbert Elias' figurasjonssosiologi og mentalitetsforskning, samt moderne systemtenkning. Etter Foulkes er teoretiske bidrag utviklet av for eksempel Dalal, Karterud, Nitsun, Pines, og De Mare'.

Gruppeanalysen ser på symptomer som uttrykk for at noe i utgangspunktet er utestengt fra åpen kommunikasjon. Et symptom forstås som alt av betydning som ikke blir snakket om, og som derfor blir henvist til en slags autistisk tilstand i skyggene av en persons liv.

I boken demonstrerer forfatterne gruppeanalysen i praktisk arbeid og belyser mange fenomener med de velprøvde begrepene gruppeanalysen har utviklet. Det er en fin balanse mellom beskrivelser av dramatiske situasjoner og det langsgående arbeidet med å lære om og endre personlighetsmønstre gjennom den åpne kommunikasjonen i gruppen. Forfatterne tar for seg temaer som vil kunne dukke opp i en langtids-gruppeanalyse, som fødsler og sykdom, psykoser og selvmord. Mange spørsmål reises av både terapeutisk, etisk og administrativ art.

Forfatterne utfordrer vedtatte sannheter i terapi og inntar en pragmatisk holdning til mange spørsmål. De diskuterer fordeler og ulemper ved forskjellige terapeutstiler, fra den tilbaketente til den aktive og fokuserte terapeut.

Forskjellige slags grupper blir diskutert – åpne versus lukkede, homogene versus heterogene, korttidsgrupper og blokkterapi. De diskuterer hva som skal til for å drive en gruppe, såkalt dynamisk administrasjon. I kapitlet om utvelgelse av pasienter til gruppe utveksler forfatterne erfaringer i dialog med hverandre, og får frem at den personlige dimensjonen er vesentlig i gruppeanalyse som i all annen terapi.

De drøfter temaer som humor, drømmer, seksualitet og rasisme. Egne kapitler er viet «terapeutiske feller» og «terapeuten i trøbbel». Andre temaer er medianog storgruppe, behandling i homogene grupper, grupper for barn, ungdom og familie, og anvendelse av gruppeanalyse i andre sammenhenger enn den kliniske, som organisasjonsarbeid og veiledning i gruppeterapi.

Noe å pirke i er det ved enhver bok, så også med denne. Jeg kunne ha ønsket meg mer om koterapi, spesielt i institusjoner, likeså anvendelse av gruppeanalyse i tilrettelagt behandling av alvorlig psykopatologi. Det kunne vært enda sterkere betonet at gruppeanalyse ikke er en psykoanalytisk gruppeterapi, selv om psykoanalytisk teori er en viktig bestanddel.

Forfatterne fremstiller gruppeanalysen på en helhetlig måte. Dette er en klinisk metodisk bok, noe som både er en styrke og en svakhet. Styrken er anvendeligheten. Svakheten er at boken hovedsakelig er erfaringsbasert på bekostning av teori og forskning.

Boken har flere referanser til det norske gruppeanalytiske fagmiljøet, noe som bekrefter den sterke faglige posisjonen landet har, også internasjonalt. Instituttet i Norge har i dag tre store kurs i gruppeanalyse og gruppeterapi gående parallelt. Dette er uttrykk for at gruppeanalysen har funnet gode vekstforhold.

Peter Wetterberg **Hukommelsesboken – Hvorfor vi husker godt og glemmer let** Gyldendal akademisk, 2005. Kr 265. 198 sider. ISBN 82 - 053 - 3500 - 1

I dagliglivet blir det lett til at vi bare omtaler hukommelse som hukommelse. Det er likevel mange tiår siden man i kognitiv psykologi så på hukommelse som en ensartet evne. I moderne kognitiv psykologi og kognitiv nevrovitenskap står hukommelse for en samling mentale funksjoner med forskjellige manifestasjoner på atferd. Moderne forskning på området har også tatt i bruk et mangfold av metoder og undersøkelsesteknikker, fra tradisjonelle eksperimenter på voksne friske mennesker til teknologisk avansert registrering av hjerneaktiviteten hos mennesker som svarer på spesielle hukommelsestester.

På denne bakgrunn vil jeg anse det som svært vanskelig å skulle skrive en populærvitenskapelig bok om hukommelse i dag. Geriater, dr. Peter Wetterberg, leder av Hukommelsesklinikken ved Ullevål Universitetssykehus, har tatt utfordringen, og greier nettopp å gi leseren en oversikt over det mangfold av funksjoner som moderne hukommelsesforskning søker å belyse. Samtidig er det en god sammenheng mellom kapitlene i boken, som på forskjellig måte lar oss få vite «hvorfor vi husker godt og glemmer lett».

Boken gir oss den historiske bakgrunn for hukommelsesforskningen for deretter å beskrive det nevrobiologiske grunnlaget for hukommelse. Et eget kapittel om modeller for hukommelse er bemerkelsesverdig godt skrevet av en som betrakter teoretiske modeller i kognitiv psykologi noe fra sidelinjen. Gjennomgåelsen av Baddeley og Hitches modell for arbeidshukommelse, og Baddeleys senere revisjon av denne modellen er autoritativ og velskrevet. Her får leseren vite at denne form

for hukommelse – på under ett minutt varighet – har meget viktige funksjoner i dagliglivet, spesielt læring av nye ord, regning «i hodet» og forståelse av romlige relasjoner mellom objekter. Også former for langtidshukommelse, slik som episodisk og semantisk hukommelse i tillegg til implisitt hukommelse, får en grundig behandling i boken. I et eget kapittel behandles hukommelsesfunksjoner i tilknytning til innlæring og gjenkalling av minner.

Boken har en klar klinisk og nevropsykologisk vinkling. Flere steder gjennomgår forfatteren eksempler på pasienter med hjerneskader der bestemte hukommelsesfunksjoner er svekket eller fraværende. Det er da også som kliniker og geriater at Wetterberg imponerer med et eget kapittel om hukommelse, aldring og sykdom. Her behandler han demens, blant annet Alzheimer, i tillegg til andre sykdommer som kan skade hukommelsen. Han går til felts mot misforståelsen om at det er normalt å bli glemsk når man blir gammel. Først når vi har fjernet denne misoppfatningen, kan vi gjøre oss håp om å diagnostisere demens på et tidlig stadium.

Siste kapittel handler om god hukommelse og holder nok ikke samme nivå som de foregående. Likevel er forfatterens budskap om at hukommelse kan trenes, viktig. En samling noter er nyttig, det samme gjelder ordlisten til slutt i boken.

Boken er meget velskrevet og vil lett vekke interesse hos leseren. Det er riktig at boken ikke krever noen spesielle forkunnskaper av leseren, og den vil være nyttig for alle som på en eller annen måte arbeider med mennesker.

Svein Arthur Kallevik og Merete Jansen **Adopsjonsboken. Veien til en familie** HøyskoleForlaget, 2006. Kr 249. 164 sider. ISBN 82 - 7634 - 712 - 6

Adopsjonsboken henvender seg primært til personer som ønsker å adoptere, er i adopsjonsprosessen eller er adoptivforeldre. For meg, som er i en adopsjonsprosess, skapte boken en følelse av trygghet rundt at de refleksjoner, følelser og prosesser vi går igjennom, er «helt ok.»

Jeg er fristet til å kalle boken en «håndbok», da den er meget informativ og praktisk rettet. Men den er også mye mer. Den inneholder flere gripende historier og dikt som danner en kontekst for informasjonen. Forfatterne har en direkte og ærlig skrivestil, som gjør at de klarer å få sagt mye med få setninger.

Bokens første del dreier seg om bakgrunn og årsaker for adopsjon, deretter beskriver forfatterne selve adopsjonsprosessen, for så å ta for seg hvordan adopterte kan oppfatte sin identitet, og deres opplevelse av å være adoptert.

Egne og samfunnets forventninger til det å få barn er meget godt beskrevet tidlig i boken, likeså sårbarheten knyttet til barnløshet. Kapitlet som tar for seg hvorfor mennesker ønsker å adoptere, er meget kort og kunne gjerne vært mer utdypet. Etikk og moralske aspekter blir så vidt nevnt, og dette kunne man ha lagt mer vekt på, da tanker rundt disse aspektene kan være viktige for mennesker som ønsker å adoptere.

Selve adopsjonsprosessen, og noen av opplevelsene knyttet til dette, beskrives i en noe oppremsende stil, men det er informativ og viktig kunnskap som formidles.

Kapitlet om sosialrapporten er meget velskrevet og helt riktig tatt med, det avmystifiserer noe av denne prosessen, og kan være til stor hjelp for folk som bekymrer seg for å bli vurdert av kommunens saksbehandlere. De siste skrittene i adopsjonsprosessen, det å få tildeling (vite hvem barnet er), den siste ventetiden, reisen og selve tildelingen (da man faktisk mottar barnet), beskrives med intensitet og på en direkte måte som gjør at man ikke kan unngå å bli grepet.

Tema som identitet, tilknytning, arv og miljø vies flere kapitler. Hvordan opplever for eksempel adoptivforeldre det når deres sønn eller datter vil reise til sitt fødeland for å finne sine biologiske foreldre? Dette og andre komplekse emosjonelle temaer skrives om i enkle og oppmuntrende ordelag. Forfatterne klarer igjen å avmystifisere, normalisere og ta bort eventuelle reservasjoner og angst for å gå i dialog med sitt adoptivbarn. De siste kapitlene tar også opp prosesser som en adoptert går igjennom i forhold til det å oppsøke sine røtter. Dette er et meget viktig bidrag i boken.